

F I G Y E L Ő

A Dugonics-Társaság Tömörkény-kiállítása.

A Dugonics-Társaság rövid néhány hónapon belül a szegedi Tömörkény-szobor leleplezésével kapcsolatban (amely szintén a Társaság által kezdeményezett társadalmi mozgalom szép eredménye) már a második írói kiállítást rendezti a Múzeum nagytermében. Mind a novemberi Dugonics-kiállítás, mind pedig a májusi Tömörkény-kiállítás nemcsak az író életéről, egyéniségéről, irodalmi művéről és a róla szóló irodalom kiterjedtségéről nyújtott beszédes képet, hanem egyszersmind a kor könyvészetéről, folyóiratairól s általában szellemi mozgalmairól is érdekes részleteket tárt fel. Ez a két kiállítás azt bizonyítja, hogy még olyan írók esetében is, akikről tulajdonképpen csak könyvek és írásaik beszélnek, lehet érdekes és egységes anyagot kiállítani, amely egyszersmind elénkvarázsolja irodalmi műüket és írásaik megjelenésének külső körülményeit.

Tömörkény Istvánról is sokat mondtak el a néma betűk, megjelent könyvei és cikkei. S aki végignézte a kiállított anyagot, mindenekelőtt azon csodálkozott el, milyen gazdag, sokoldalú egyéniség volt a szegedvidéki nép csendes írója, irodalmunknak talán legszerényebb alkotó művésze. Mert amíg az egyik tárlóban a legismertebb Tömörkény, a szépíró önálló kötetei láthatók, az összes kiadás egy-egy példánya, egy másikban a folyóiratokban megjelent írásai, addig külön-külön üvegszekrényben szerepel Tömörkény a régész, a nyelvész, az etnográfus és a hirlapíró. És ha akárhol beleolvastunk kicsit a ki-

állítási anyagba, mindjárt meggyőződhattünk, mennyire eredeti és önálló az, amit ő csinált s mennyire hasznos munkát végzett minden téren.

Már pusztán kisebb cikkeinek és hirlapi közleményeinek együttese is sokoldalúan mutatja be Tömörkény gazdag egyéniségét: az író és tudós ezer apró kis mozzanattal nyilatkozik meg már néhány sorában is. Az egyik helyen az altiszt társadalomrajzával találkozunk s ha elolvassuk bevezető sorait, csodálkozva látjuk, hogy a későbbi néha nagy garral hirdett szociografiák, sőt szociopszichografiák módszere itt szerényebben, de komoly és igen figyelemreméltó formában jelentkezett már. Általában ez jellemzi Tömörkényt: apró kis megfigyelésekben, néhány szerény megjegyzésben olyan értékek csillannak meg írásaiban, melyeket más bizonyára testes tanulmányra dagasztott volna. A szépíró Tömörkénynek kis remekművei húzódnak meg itt is, ott is kötetekben vagy folyóiratokban. Nagyon kívánatos és esedékes munka lenne legjellemzőbb és legkiválóbb írásait egy kötetbe gyűjteni, hogy így összesűrítve gyönyörködtessék az olvasót.

Igen áttekinthetően mutatja be a kiállítás a Tömörkényről szóló irodalmat. A legtöbbet és a legmelegebben két író-társának és legjobb barátjának, Móra Ferencnek és Juhász Gyulának költeményei és cikkei szólnak róla, őket még a személyes élmény, hűséges szeretet és sok szép emlék ihleti. Azután lassan az irodalomtörténet komoly, tárgyilagos mérlegelése sorakoznak fel, az első disszertáció, Szőke Mihály tanulmánya Tömörkény halálának 10-ik évfor-

dulóján, Ortutay Gyula kimerítő könyve, Sik Sándor lényegretapintó bevezetői és Vajtai István Tömörkény jelentőségét mély megfontolással felmérő előadása a 25-ik évforduló emlékünnepe: „A magyar paraszt legszerényebb ábrázolója“ címen. Külön érdekesség Tolsztoj megemlékezése Tömörkényről (ő Tömörkényt ír): egy 48-as magyar honvéd nazarénus lelkiismereti esete kapcsán.

A szinpadon Tömörkény csak egy művével szerepelt: a Barlanglakók című egyfelvonásával: ezt a Nemzeti Színház és a szegedi Városi Színház mutatják be Az egykorú kritikák, méltatások külön tárlóban ennek a bemutatónak, majd a későbbi szegedi előadásoknak emlékét idézik fel.

Külön fejezet Tömörkény művében a humorista sok apró, többféle álnéven (Cuksfürer Éliás Csammangó, Kőtsönös Rókus, Lőrincz, a város cselédje stb.) írt tréfája, időszerű megjegyzése. A kiállított élelapok (Borsszem Jankó, Hüvelyk Matyi) egyidejűleg valóságos kis korképet idéztek fel az akkori politikai és társadalmi életből.

Tömörkény életéről, személyi emlékeiből aránylag keveset látnunk a kiállításon: hiszen szerény, magábavonult ember volt ő, akinek útját nem szegélyezték külsőségek. Néhány fényképe, Nyilassy szép portréja, a szegedi Tömörkény-szobor alkotójának, Tápai Antal szobrászművésznek tervei és modelljei fényképeken, ezek jelentetik meg Tömörkény alakját és arcvonásait a látogatók előtt. A szegedi művészek tréfás búcsúiratai, szerzeményei a Boszniába való bevonuláskor, néhány okmány, kézirat, könyvtári jegyzék, levél, ez minden, amit a kiváló népi író személyi emlékeiből

össze lehet gyűjteni. Az elég nagy számban kiállított tábori lapok, melyeket Tömörkény István hadbavonult fiához írt az első világháborúban, különösen annak mondanak sokat, aki tudja róla, milyen mélyreható nyomokat hagytak benne boszniai katonaevei. Ezért egész különös odaadással és aggodalommal, de megható büszkeséggel figyelte fia katonai pályafutását is.

A Tömörkény-kiállítás újabb bizonyítéka annak, hogy érdemes és tanulságos munka egy-egy író személyi és irodalmi emlékeit egybegyűjtve feltárni. Szinte megelevenedik így írói pályája, könyveinek, munkáinak külső megjelenési körülményei s az egész kor, melyben élt és alkotott.

KRAMMER JENŐ

A Dugonics-Társaság képkiallítása.

A Tömörkény-szobor leleplezésével kapcsolatban nyílt meg egy kiállítás a Dugonics-Társaság rendezésében, melynek anyaga a Tömörkény írói és egyéb munkásságára vonatkozó emlékeket öleli fel. A kiállításon két szegedi művész tiszai tárgyú képeit is láthatjuk, melyek a Tömörkény-emlékeknek megfelelő miliót biztosítanak. Ezek a képek nem illusztrációk, hiszen minden művész a maga egyéni szemléletén és művészi felfogásán keresztül nézi a világot, de forrásuk közös. Ugyanaz a szegedi lelkiség ihlette meg az írókat és a festőket.

DOROGI IMRE régi művelője a tiszai élet és táj témáinak. Nemcsak megfigyelté a Tisza embertípusait, azok életmegnyilvánulásait, hanem a tiszai táj lelkét is megérezte. Képei nem csupán egysze-